

УДК 342.951:351

**ДО ПИТАНЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ
ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ В 2013-
2014 РР.)**

**TO ISSUES OF COMBATING CORRUPTION IN THE TAX POLICE (ON
THE EXAMPLE SUMY REGION IN 2013-2014)**

Лобко К.А.

*студент юридичного факультету
Сумський державний університет*

Резнік О. М.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово – економічної безпеки
Сумський державний університет*

Стаття присвячена проблемам протидії корупції у діяльності податкової міліції. Наводяться аналіз звіту прокуратури Сумської області та судової практики щодо притягнення до відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів протягом 2013-2014 років у Сумській області. Акцентується увага на кількості судових рішень, що звільняють обвинувачених від відповідальності.

Ключові слова: корупція; зловживання службовим становищем; ухилення від сплати податків; звільнення від відповідальності; антикорупційне законодавство.

Статья посвящена проблемам противодействия коррупции в деятельности налоговой милиции. Приводятся анализ отчета прокуратуры Сумской области и судебной практики по привлечению к ответственности за уклонение от уплаты налогов, сборов в течение 2013-2014 годов в Сумской

области. Акцентируется внимание на количестве судебных решений, освобождающие обвиняемых от ответственности.

Ключевые слова: коррупция; злоупотребление служебным положением; уклонение от уплаты налогов; освобождение от ответственности; антикоррупционное законодательство.

This article is devoted to the problems of combating corruption in the activities of the tax police. We present an analysis report Sumy oblast prosecution and litigation in relation to prosecution for tax evasion, charges during the years 2013-2014 in the Sumy region. Attention is focused on the number of court decisions that dismissed the defendants from liability.

Keywords: corruption; abuse of authority; tax evasion; exemption from liability; anti-corruption legislation.

Постановка проблеми. Держава здійснює свої зовнішні та внутрішні функції через органи державного управління, в тому числі через фіскальні органи, ефективна діяльність яких є запорукою забезпечення потреб держави та громадянського суспільства. Проте особливе занепокоєння на сьогодні викликає швидкий розвиток та укорінення в податковій сфері такого асоціального явища як корупція, яка у процесі становлення правової держави та суспільства набула неабиякої актуальності. Кримінально-олігархічна модель управління тіньовим сегментом ринку забезпечує формування економічного підґрунтя організованої злочинності та відтворення його як «кримінального бізнесу». Надалі триває корпоратизація та легітимізація організованої економічної злочинності, а також проникнення її представників до інститутів державної влади. Все частіше замовниками послуг з легалізації незаконних доходів є наглядово-дозвільний, розподільний і політичний сектори корупційного ринку. Саме в цих секторах досить значні кошти падають у руки невеликої кількості людей, зацікавлених у їх легалізації. Корумповані чиновники фіскальних, митних і правоохоронних органів є

одночасно замовниками й інструментами легалізації злочинних доходів.

Таким чином, зменшення та зникнення взагалі проявів корупції в країні в цілому і у сфері податкової діяльності зокрема - є актуальним завданням органів державної влади, ефективне вирішення якого вимагає наукової підтримки та обґрунтування.

Стан наукової розробленості проблеми. На сьогодні проблемі корупції присвячені статті таких вітчизняних науковців як О. Наджафов, М. Мельник, Ф. Шиманський та ін. Корупцію як одну з головних проблем податкової системи висвітлено в роботах О. Дзісяка, О. Долгого, О. Дудоровата ін. Проте ці дослідники розглядали переважно умови, що сприяють корупції в органах фіскальної служби, тоді як аналіз судової практики притягнення до відповідальності за податкові злочини, розглянуто недостатньо.

Постановка завдання. Визначення проявів корупції в підрозділах податкової міліції під час виявлення та розслідування податкових злочинів та на основі порівняльних даних виявлення тенденцій притягнення до відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що останнім часом діяльність корупційних мереж здобуває усе більш багатогалузевий характер, коли мережі поєднують корупціонерів із різних галузей економіки країни. Крім того, проявляється все більше зрощування корупційних і злочинних мереж з об'єднанням можливостей і механізмів легалізації.

Боротьба за законні та незаконні розподільні повноваження становить основу процесів «поділу влади» представниками тих чи інших фінансово-промислових груп. Окремі корпорації, що відчують державне сприяння, одержують більші прибутки у відносно правомірний спосіб, а решта змушені більш відкрито порушувати закон. За цих обставин залишається латентною діяльність тих організованих злочинних угруповань, які широко використовують корумповані зв'язки. Водночас корумповані представники

органів влади й управління з метою створення сприятливої атмосфери для діяльності підконтрольних комерційних структур не лише сприяють їх злочинній діяльності, а й свідомо блокують дії нормативно-правових актів щодо боротьби з організованою злочинністю та корупцією, уносять дезорганізацію в роботу правоохоронних органів, підприємств та організацій, поглиблюючи правовий нігілізм у суспільстві [1, с. 62].

Підкреслимо, що прояви корупції в органах державного управління податковою діяльністю не можна відокремлювати від цієї проблеми, що вразила українське суспільство в цілому. Та все ж можна виділити певні особливості, властиві саме сфері функціональної діяльності органів державного управління. Зазначене, насамперед, пов'язано зі специфікою завдань, покладених на фіскальні органи.

Особливе місце корупції у податковій сфері зумовлене самою структурою цього діяння, яке характеризується такими ознаками:

- безпосереднє заподіяння шкоди авторитету чи іншим охоронюваним законом інтересам держави;
- наявність у особи умислу на вчинення дій(бездіяльність), які об'єктивно завдають шкоду охоронюваним законом інтересам держави;
- використання особою свого становища всупереч інтересам держави;
- корислива мета або інша зацікавленість особи;
- незаконне одержання особою благ (матеріальних та нематеріальних), послуг, переваг.

Різновидами корупційних діянь, що вчиняються службовими особами фіскальних органів, є:

- зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб;
- отримання неправомірної вигоди;
- сприяння з використанням посадового становища фізичним і

юридичним особам у здійсненні ними підприємницької та іншої діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг;

- неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення;

- використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах;

- надання необґрунтованих переваг фізичним або юридичним особам шляхом підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи управлінських рішень.

Характерною рисою корупції будь-якої країни є зловживання службовим становищем, що з метою неправомірного отримання відповідних переваг може включати в себе будь-яке отримання пільг у результаті необґрунтованого використання офіційного статусу. Корумпована посадова особа може домагатися отримання грошей, подарунків, привілей або прибуткових умов для підприємницької діяльності в обмін на здійснення чи нездійснення будь-яких офіційних дій [2, с. 341].

У податковій сфері це особливо виразно спостерігається на етапі збирання первинних матеріалів і досудового слідства у податкових злочинах. Вже проведено документальне дослідження діяльності платника податків і виявлені певні податкові правопорушення. Тепер слідчим фіскальної служби необхідно зібрати дані, що свідчать про наявність у діях платника податків ознак злочину, передбаченого ст. 212 (ст. 204, 209, 216 та ін.) Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Зловживання службовим становищем, що можуть виникнути на цьому етапі діяльності, полягають у тому, що оперативний працівник чи слідчий, які займаються збиранням необхідних матеріалів (отриманням бухгалтерських документів, предметів; отримання пояснень від службових та інших осіб),

можуть виконувати їх неналежним чином з корисливою метою. Ризикикорупційних діянь на цьому етапі можуть виникати з пропозиції платника податків щодовірення матеріалу про порушення податкового законодавства на його користь. Такапропозиція може також надійти від працівників фіскальних органів, які проводять збираннянеобхідних матеріалів про діяльність платника податків. Також цьому сприяє складність узбиранні первинних матеріалів про порушення податкового законодавства і труднощі вдоказуванні протиправної діяльності. Зазначеним користуються особи, які, зловживаючислужбовими повноваженнями, неналежним чином здійснюють збирання необхіднихпервинних матеріалів про порушення податкового законодавства [3, с. 99].

Подекуди умовою виникнення ризику корупційного діяння працівників податковоїміліції є недостатність інформації для прийняття рішення про порушення кримінальної провадження, відповідно до норм чинного кримінально-процесуального законодавства.

Доказом зловживання службовим становищем працівниками фіскальної служби може бути звіт про кримінальні правопорушення, що опублікований прокуратурою Сумської області в 2013 році та за 9 місяців 2014 року. Згідно з цієї статистики в 2013 році за ст. 212 КК України було обліковано 43 кримінальних правопорушення, з яких 3 провадження направлені до суду і 23 кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито [4]. Підставою для закриття всіх проваджень стала ч. 1 пункти 1,2,4,6ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Відповідно до цієї статті кримінальне провадження закривається в разі, якщо встановлена відсутність події кримінального правопорушення; встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню

[5]. Крім цього ще в 40 кримінальних правопорушеннях на кінець звітного періоду не було прийнято жодного рішення (про зупинення або закриття).

У 2014 році спостерігається схожа ситуація. За 9 місяців обліковано 39 правопорушень за ст. 212 КК України: з них 3 направлені до суду, 19 закритих проваджень за ст. 284 КПК України та 36 проваджень, у яких не прийнято жодного рішення [4].

З даної статистики можна зробити висновок про низький рівень ефективності та продуктивності роботи працівників податкової міліції, так як майже за два роки лише шість проваджень були направлені до суду. З іншого боку це може свідчити про факти корупції в фіскальних органах. Працівники податкової міліції можуть спеціально створити ситуацію відсутності в діях платника податків прямого умислу або неможливості його доведення, посиляючись на недостатність (відсутність) інформації, і як наслідок приймається рішення про закриття провадження через недоведеність вини або відсутності події злочину. Також можливе затягання провадження шляхом повернення матеріалів на доопрацювання, проведення повторних додаткових перевірок (експертиз), направлення додаткових запитів тощо. Відповідно до ст. 49 КК України особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачено менш суворе покарання, ніж обмеження волі, і до моменту набрання вироком законної сили пройшло 2 роки [6, с. 192].

Для підтвердження даної позиції нами був проведений аналіз судової практики щодо притягнення до кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів у 2013-2014 році судами загальної юрисдикції в Сумській області. Аналіз показав, що за досліджуваний період було винесено 11 судових рішень за ст. 212 КК України, з яких лише двом винним особам суд призначив покарання у вигляді штрафу. У трьох провадженнях обвинувачених було звільнено від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 212 КК України, так як вони сплатили податки та відшкодували шкоду, завдану державі, до притягнення їх до відповідальності. А решта

проваджень були закриті на підставі ст. 284 КПК України та ст. 49 КК України.

Висновки. Отже, проведене нами дослідження на прикладі діяльності податкової міліції Сумської області свідчить про недосконалість національного законодавства у сфері протидії корупції, наявність у ньому багатьох прогалин, якими користуються як громадяни так і службові особи органів державної влади. Позитивним результатом у даній сфері можна вважати прийняття Верховною Радою України та підписання Президентом України нового Закону України «Про запобігання корупції» та Закону України «Про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції». Ці закони повинні будуть сприяти посиленню протидії корупції в країні в цілому і зокрема в органах фіскальної служби. А створення міжгалузевго антикорупційного органу державної влади посилить дію цих законів шляхом контролю за діяльністю всіх органів державної влади та притягнення винних посадових осіб до відповідальності. Але як будуть діяти ці закони покаже практика. Головне, щоб всі заходи з протидії корупції застосовувалися системно, без жодних компромісів та з урахуванням існуючого досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Логинов Е. Л. Криминальные операции в российских и зарубежных корпорациях : учеб. пособие / Е. Л. Логинов. – М.: 2005. – 304 с.
2. Марич М. І. Чинники корупції та організованої злочинності в сучасному суспільстві // М. І. Марич// Часопис Київського університету права. – 2013/2. – С. 340-344.
3. Ознаки корупційних діянь на етапі збирання первинних матеріалів про порушення податкового законодавства / О. П. Дзісяк // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. - 2011. - № 2(2). - С. 98-105.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення 2013, 2014 рр. Прокуратура Сумської області // [Електронний ресурс]: режим доступу:

http://www.prokuratura.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=3.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Науково – практичний коментар : у 2 т. Т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П.Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012 – 768 с.

6. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1: Загальна частина / Ю.Б. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.. – 2013. – 376 с.

Резнік О.М. До питань протидії корупції у діяльності податкової міліції (на прикладі Сумської області в 2013-2014 рр.) [Текст] / О.М. Резнік, К.А. Лобко // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право» ДВНЗ Ужгородський національний університет. - 2014. - № 5. – С. 275-277.